

БЕЗРОБІТТЯ В УКРАЇНІ: ЕКОНОМІКО-СТАТИСТИЧНИЙ ОГЛЯД

Мар'яна Любомирівна Вдовин¹, Лариса Миколаївна Зомчак²,
Марія Петрівна Коханевич³

Дане дослідження присвячене проблемам безробіття населення в Україні. У статті здійснено економіко-статистичний огляд безробіття в різних регіонах України та за секторами економіки. Також визначено місце України серед інших країн Європи. Автори візуалізують інформацію про безробіття в Україні за причинами незайнятості у 2020 році, акцентують увагу на кількості непрацевлаштованих після закінчення закладів освіти, а також оцінюють вплив рівня безробіття на рівень злочинності у регіонах України. У статті також описано які негативні наслідки для економіки країни має зростання рівня безробіття. Особливу увагу зосереджено на впливу пандемії COVID-19 на безробіття в Україні. Аналіз здійснено за період до повномасштабного вторгнення росії, однак неодноразово наголошено на негативних можливих наслідках війни.

Ключові слова: безробіття, рівень безробіття, зайнятість населення, рівень злочинності, COVID-19.

Постановка проблеми. Невід'ємною складовою ринкової економіки є безробіття. Очевидно, що воно є одним з негативних наслідків самої природи ринку і усі країни світу намагаються мінімізувати безробіття або ж вивести його рівень до нуля. Хоча зрозуміло, що ліквідувати явище безробіття як таке практично неможливо, оскільки воно є результатом дії його головного закону – попиту і пропозиції.

Пандемія COVID-19 негативно вплинула на економічний розвиток країн світу та призвела до зростання рівня безробіття практично у кожній країні. В Україні ситуація погіршилась після повномасштабного вторгнення росії на територію нашої країни, після масових ракетних обстрілів, зруйнованих міст, вимушених тимчасово переміщених осіб, втрат серед економічно активного населення, недостатнього використання трудового потенціалу країни тощо. Підвищення цін на продукти харчування і енергоносії на світовому ринку через війну в Україні явно не сприятиме відновленню високого рівня зайнятості населення. Зважаючи на це безробіття, стало однією з найгостріших проблем з якою стикається населення світу та України зокрема. У зв'язку з цим, питання безробіття в умовах дестабілізації країни в цілому є надзвичайно актуальним. Саме це створює необхідність більш детального теоретичного та статистичного дослідження безробіття, його причин та визначення можливостей його подолання.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблема безробіття в Україні присвячено велика кількість

наукових праць, зокрема [1; 2; 3; 4]. Дана проблематика знайшла відображення у дослідженнях Грідіна О., який узагальнив позитивні і негативні аспекти зростання рівня безробіття [5] та Трамченко Л., яка обґрунтувала пріоритетні напрями регулювання безробіття [6]. Ревко А. та Приходько Н. у [7] описують соціально-економічні наслідки безробіття, а Швець О. у [8] наголошує на особливостях регулювання безробіття. Про стратегічне планування соціально-економічного розвитку України детально описано у [9]. Однак проблеми безробіття постійно потребують подальшого аналізу та оцінювання.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Проте варто зазначити, що незважаючи на велику кількість наукових досліджень, питання економіко-статистичного вивчення та аналізу рівня безробіття є недостатньо розглянутим, отже потребує подальшого вивчення й додаткових досліджень. Таким чином, ряд питань, пов'язаних з особливостями ідентифікації безробіття в Україні наразі необхідно вивчати та аналізувати.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Метою дослідження є вивчення та економіко-статистичний аналіз рівня безробіття в Україні до повномасштабного вторгнення росії. Важливо також оцінити негативні наслідки зростання безробіття.

Виклад основного матеріалу. Сучасний стан ринку праці в Україні викликав занепокоєння і до початку повномасштабного вторгнення росії. Це стосується і

¹Вдовин Мар'яна Любомирівна, кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри статистики Львівського національного університету імені Івана Франка

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-7699-9744>

²Зомчак Лариса Миколаївна, кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри економічної кібернетики Львівського національного університету імені Івана Франка

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-4959-3922>

³Коханевич Марія Петрівна, здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти Львівського національного університету імені Івана Франка

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-9417-7717>

України загалом, і її окремих регіонів. Особливе і провідне місце серед проблем ринку праці займає рівень безробіття. Станом на 2021 рік безробітне населення у віці 15–70 років становило 1711,6 тис. осіб, що на 37,4 тис. більше, ніж у 2020 році [10]. Після 24 лютого 2022 року ситуація лише погіршується. Понад 150 тис. осіб зареєструвалися безробітними з початку повномасштабної війни до кінця травня 2022 року [11].

Безробіття є багатогранним та складним явищем і макроекономічною проблемою, яку формує ряд чинників, таких як уповільнення темпів економічного розвитку, зменшення попиту на робочу силу, чи просто диспропорції між попитом і пропозицією робочої сили. На рівень безробіття може також впливати недосконале трудове законодавство, низький рівень професійної підготовки тощо.

У Законі України «Про зайнятість населення» безробіття трактується як соціально-економічне явище, за якого частина осіб не має змоги реалізувати своє право на працю та отримання заробітної плати (винагороди) як джерела існування [13]. Отже, безробіття – несприятлива ситуація в країні, яку спричинили ряд економічних, політичних і соціальних чинників, і за якої частка працездатного населення не може реалізувати свій трудовий потенціал у зв'язку обмеженою кількістю робочих місць або через свою неконкурентоспроможність на ринку праці.

Безробіття можна також інтерпретувати як макроекономічне явище, яке визначає темпи і рівень економічного розвитку країни. На безробіття впливає і ЗЕД, скажімо, впровадження нових торговельних бар'єрів для вітчизняного експорту з боку інших країн. Україна у рейтингах за показниками ЗЕД серед країн ЦСЕ займає аутсайдерські позиції. Україну за результатами кластеризації країн ЦСЕ за показниками зовнішньої торгівлі відносять до першого кластера, показники якого є найгіршими серед досліджуваних [14].

Кількісно оцінити безробіття можна за допомогою абсолютних показників, зокрема таких як кількість безробітних, та відносних показників, серед яких рівень безробіття, рівень зайнятості, рівень економічної-активності населення. Рівень безробіття показує співвідношення між кількістю безробітних і загальною кількістю економічно активного працездатного населення країни (регіону, соціальної групи). Вважаємо за доцільне, проаналізувати рівень безробіття в Україні за останні декілька років. Варто зазначити, що протягом останніх років в Україні спостерігається поступове збільшення рівня безробіття населення. Так, рівень безробіття (за методологією МОП) економічно активного населення віком 15–70 років у цілому по Україні в 2020 р. становив 9,9%, а серед населення працездатного віку – 9,6%. Порівняно з 2013 р. значення показників у середньому збільшилися більше ніж на 35,0%, що певним чином пов'язано з окупацією Криму та АТО у Донецькій та Луганській областях України. Варто зауважити, що рівень безробіття в Україні є одним із найбільших в Європі. Порівнюючи дані

Державної служби статистики та Євростату, можна спостерігати, що в Україні безробіття значно вище, ніж в багатьох країнах Європи. Зокрема, у 2021 році серед країн ЄС частка безробітних у віці від 15 до 74 років у чисельності населення країни найбільшою була у Іспанії (9,6 %) та Греції (8,6%), а найменшою у Польщі (2,1%) та Чехії (1,9%). Щодо частки безробітних у віці від 15 до 74 років у робочій силі в країнах Європи у 2021 році, то найвищі показники у Іспанії (14,8%), Греції (14,7%), Сербії (11,1%), Україні (10,3%), Італії (9,5%) та Швеції (8,8%), а найнижчі – у Мальті (3,5%), Польщі (3,4%) та Чехії (2,8%) [10; 12].

Візуалізуємо дані про рівень безробіття в Україні з 2013 року до 2021 років [10] загалом по Україні на рис. 1.

З рис. 1 можна зробити висновки, що найнижчий рівень безробіття був у 2013 році і 2019 роках. На нашу думку, зростання рівня безробіття у 2014 році у першу чергу пов'язане з анексією Криму росією та АТО у Луганській та Донецькій областях, а у 2020 році з COVID-19.

Для більш детального аналізу ринку праці в Україні проаналізуємо рівень безробіття за її регіонами (рис. 2).

Таким чином, у 2020 році найбільший рівень безробіття спостерігався у Донецькій і Луганській областях, що пояснюється складними соціально-економічними умовами життя та праці під час проведення державою антитерористичної операції, також найбільші рівні безробіття є у Полтавській, Кіровоградській, Чернігівській та Волинській. Найнижчі показники характерні для Харківської, Одеської, Львівської та Київської областей, що пов'язано з наявністю в них потужного промислового та інформаційного комплексів.

Розглянемо також безробіття за секторами економіки. Варто зазначити, що найбільші рівні показника спостерігаються у таких галузях, як промисловість, оптова та роздрібна торгівля, сільське господарство та будівництво (рис. 3).

Один із найменших рівнів безробіття характерний для сфери транспорту, оскільки завжди існує потреба у доставці товарів, перевезенні пасажирів тощо.

При аналізі безробіття населення важливо з'ясувати причини безробіття. Наведемо структуру безробітного населення України у 2020 р. (рис. 4).

Проаналізувавши структуру безробітних за даними рис. 3, можна стверджувати, що у 2020 р. в Україні найчастіше населення ставало безробітним через звільнення за власним бажанням (34,1% від загальної кількості безробітних), що спричинено пандемією COVID-19. Це зумовило зменшення заробітної плати. Серед причин безробіття є також звільнення з економічних передумов і неможливість працевлаштування після закінчення навчальних закладів загальної середньої освіти та вищих (22,9 та 9,3% безробітних відповідно). У 2021 році кількість непрацевлаштованих після закінчення закладів освіти становила 10,2 тис. осіб [10].

Зростання рівня безробіття має негативні наслідки для економіки країни загалом, а саме: скорочення

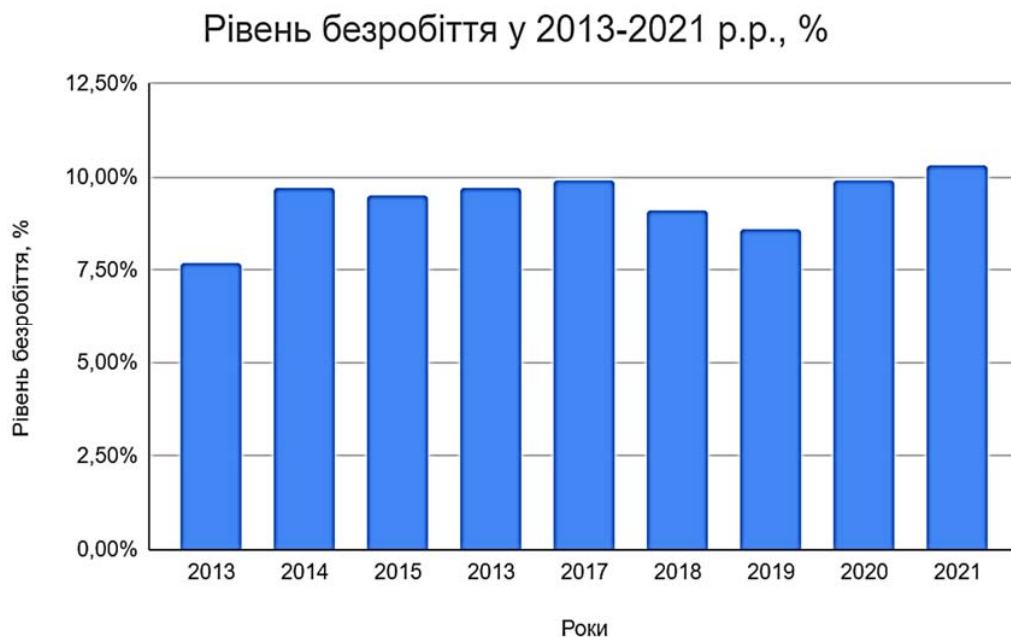

Рисунок 1 – Рівень безробіття в Україні у 2013–2021 рр.

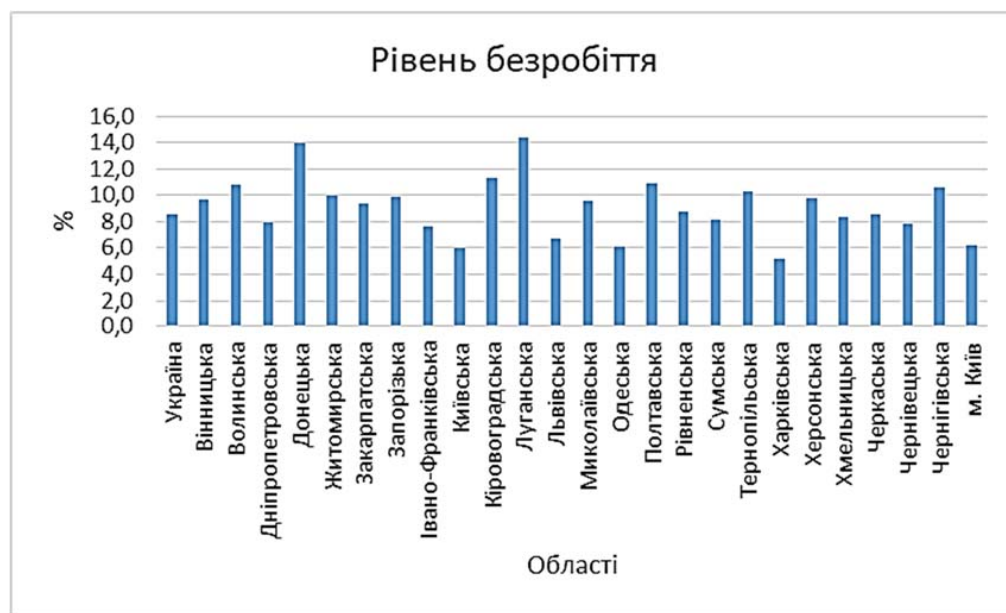

Рисунок 2 – Рівень безробіття в різних регіонах України у 2020 році

податкових надходжень, збільшення соціального напруження, посилення соціальної диференціації, зростання витрат на допомогу безробітним, зниження трудової активності, рівня життя населення, а також підвищення рівня злочинності.

Оцінимо вплив рівня безробіття на рівень злочинності у різних регіонах України у 2020 році. Обчисливши коефіцієнт кореляції, який становить 0,42, можна сформулювати висновок що взаємозв'язок між рівнем безробіття і рівнем злочинності в регіонах України помірний і прямий. Коефіцієнт детермінації становить 16,78%, тобто в 16,78% випадків зміни рівня без-

робіття призводять до зміни рівня злочинності. Решта 83,22% зміни рівня злочинності пояснюються іншими чинниками, але це зрозуміло, адже на рівень злочинності впливає багато чинників. Результати оцінювання впливу рівня безробіття на рівень злочинності представлено на рис. 5.

Очевидно, що помірний зв'язок між даними показниками не означає, що варто недооцінювати вплив безробіття на рівень криміногенної ситуації у регіонах України. Вважаємо, що при зниженні рівня безробіття буде зменшуватись рівень злочинності як в регіонах України так і в Україні цілому.

Рисунок 3 – Безробіття в Україні за секторами економіки

Рисунок 4 – Безробіття в Україні за причинами незайнятості у 2020 році, %

Варто зауважити, що безробіття має й позитивні сторони, такі як посилення конкуренції між працівниками, яке призведе до підвищення якості виконання службових обов'язків, зростання соціальної значущості праці, а також стимулювання підвищення інтенсивності і продуктивності праці.

Однак, безробіття є не лише економічною, але й суттєвою соціальною проблемою. Причому соціальні аспекти, зокрема злочинність, суттєво впливають на добробут населення країни. Аналіз добробуту населення країни здійснено у [15; 16]. А у [17] Депало

Доменіко описує негативні наслідки для економіки країн Європи після вторгнення росії в Україну.

Висновки. Проаналізувавши рівень безробіття в Україні у 2020 та 2021 рр., який є досить високим, необхідно зауважити проблема безробіття є ключовим питанням сьогодення, насамперед у ринковій економіці країни, а захист інтересів суспільства та ефективну діяльність економіки забезпечити складно, коли в країні високий рівень безробіття. Тому, необхідно здійснювати заходи для зниження рівня безробіття, а саме: сприяти підвищенню конкурентоспроможності робо-

Рисунок 5 – Вплив рівня безробіття на рівень злочинності у регіонах України у 2020 році

чої сили, реформувати трудове законодавство, сприяти розвитку суб'єктів бізнесу, зокрема малого бізнесу, за потреби сприяти професійній перепідготовці кадрів та виділенню бюджетних місць у ВНЗ по напрямках підготовки, яких не вистачає на ринку праці.

На жаль, на сьогоднішній день частка безробітних у віці від 15 до 74 років у робочій силі (рівень безробіття) в Україні одна з найвищих серед країн Європи у 2021 році.

Варто зазначити, що запровадження вищезгаданих заходів дасть можливість покращити ситуацію зі збільшення зайнятості та відповідно зменшення безробіття на національному ринку праці і сприятиме поліпшенню як економічного, так і соціального рівня розвитку суспільства.

Проте є чинники, які впливають на рівень безробіття і на які вплинути складно, це зокрема COVID-19 та повномасштабне вторгнення росії в Україну.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Skupskiy R., Melnychuk L., Shcherbata M. Methodological aspects of labor potential use and regional demographic problems. *Scientific bulletin of Polissia*. 2017. № 1(9). P. 103–109.
2. Кифяк В. Соціально-економічний аналіз безробіття в Україні. *Економіка й держава*. 2018. № 1. С. 100–103.
3. Головченко О. М., Головченко М. Ф. Сучасний стан та шляхи подолання безробіття в Україні. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: Економіка і менеджмент*. 2020. Вип. 46. С. 56–64. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvmgu_eim_2020_46_9
4. Павлюк Т. І., Вакулюк О. А. Безробіття та шляхи його вирішення. *Економічні студії*. 2019. № 4 (26). С. 124–127.
5. Грідін О. Актуальні проблеми, сучасні тенденції та основні напрями подолання безробіття в Україні. *Економіка та суспільство*. 2022. № 38. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-38-40>.
6. Транченко Л. В. Безробіття як соціальна проблема ринкового суспільства. *Економіка та держава*. 2012. № 4. С. 12–15.
7. Ревко А., Приходько Н. Соціально-економічні наслідки безробіття населення регіонів України. *Проблеми і перспективи економіки та управління*. 2021. № 2. С. 18–24. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ppou_2021_2_4.
8. Швець О.В. Сучасні особливості регулювання безробіття. *Бізнес-навігатор*. 2020. Вип. 2. С. 49–53. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/bnav_2020_2_12.
9. Reznik Nadiia P., & Gridin Oleksandr V. Strategic planning of the socio-economic development of Ukraine: conceptual aspects. *International journal of scientific & technology research*, March 2020, volume 9, issue 03, pp. 7034–7038. URL: <http://www.ijstr.org/final-print/mar2020/Strategic-Planning-Of-The-Socio-economic-Development-Of-Ukraine-Conceptual-Aspects.pdf>.
10. Офіційний сайт: Державна служба статистики України URL: <http://www.ukrstat.gov.ua> (дата звернення: 04.06.2022).
11. Офіційний сайт: Державна служба зайнятості України. Статистична інформація. URL: <http://www.dcz.gov.ua/control/uk/index> (дата звернення: 11.05.2022).
12. Unemployment by sex and age – annual data. European Commission. Eurostat. URL: https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/une_rt_a/default/table?lang=en.
13. Закон України Про зайнятість населення України. *Відомості Верховної Ради (ВВР)*. 2013. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5067-17#Text>.
14. Вдовин М. Л., Зомчак Л. М., Бондар О. В. Кластеризація країн ЦСЄ за показниками ЗЕД. *Економіка та суспільство*. 2021. Вип. 26. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2021-26-50>.
15. Панчишин Т. В. Інвестування людського капіталу – запорука модернізації економіки України. *Науковий вісник Ужгородського університету. Серія : Економіка*. 2017. Вип. 1(2). С. 99–104.

16. Вдовин М. Л., Зомчак Л. М., Мішук Т. В. Аналітика сучасного стану добробуту населення України. *Економіка та суспільство*. 2022. Вип. 39. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-39-77>.
17. Depalo, Domenico. Gloomy Expectations After the Invasion of Ukraine (May 31, 2022). Available at SSRN: <https://ssrn.com/abstract=4141374> or <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.4141374>.

REFERENCES:

1. Skupskiy, R., Melnychuk, L., Shcherbata, M. (2017). Methodological aspects of labor potential use and regional demographic problems. *Scientific bulletin of Polissia*, vol. 1(9), pp. 103–109.
2. Kyfiak, V. (2018). Sotsialno-ekonomichniy analiz bezrobittia v Ukraini [Socio-economic analysis of unemployment in Ukraine]. *Economy and the state*, vol. 1, pp. 100–103. (in Ukrainian)
3. Holovchenko, O. M., Holovchenko, M. F. (2020). Suchasnyi stan ta shliakhy podolannia bezrobittia v Ukraini [Current state and ways to overcome unemployment in Ukraine]. *Scientific Bulletin of the International Humanities University. Series: Economics and Management*, vol. 46, pp. 56–64. Available at: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvmgu_eim_2020_46_9. (in Ukrainian)
4. Pavliuk, T. I., Vakuliuk, O. A. (2019). Bezrobittia ta shliakhy yoho vyrishennia [Unemployment and ways to solve it]. *Ekonomichni studii*, vol. 4 (26), pp. 124–127. (in Ukrainian)
5. Hridin, O. (2022). Aktualni problemy, suchasni tendentsii ta osnovni napriamy podolannia bezrobittia v Ukraini [Current problems, current trends and main directions of overcoming unemployment in Ukraine]. *Ekonomika ta suspilstvo*, vol. 38. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-38-40>. (in Ukrainian)
6. Tranchenko, L. (2012). Bezrobittia yak sotsialna problema rynkovoho suspilstva [Unemployment as a social problem of a market society]. *Ekonomika ta derzhava*, vol. 4, pp. 12–15. (in Ukrainian)
7. Revko, A., Prykhodko, N. (2021). Sotsialno-ekonomichni naslidky bezrobittia naseleння rehioniv Ukrainy [Socio-economic consequences of unemployment in the regions of Ukraine]. *Problems and prospects of economics and management*, vol. 2, pp. 18–24. Available at: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ppou_2021_2_4. (in Ukrainian)
8. Shvets, O. V. (2020). Suchasni osoblyvosti rehuliuвання bezrobittia [Modern features of unemployment regulation]. *Business navigator*, vol. 2, pp. 49–53. Available at: http://nbuv.gov.ua/UJRN/bnav_2020_2_12. (in Ukrainian)
9. Reznik Nadiia P., Gridin Oleksandr V. (2020). Strategic planning of the socio-economic development of Ukraine: conceptual aspects. *International journal of scientific & technology research*, vol. 9, issue 03, pp. 7034–7038. Available at: <http://www.ijstr.org/final-print/mar2020/Strategic-Planning-Of-The-Socio-economic-Development-Of-Ukraine-Conceptual-Aspects.pdf>.
10. Official site: State Statistics Service of Ukraine. Available at: <http://www.ukrstat.gov.ua> (accessed 04 June 2022).
11. Official site: Derzhavna sluzhba zainiatiosti Ukrainy [State Employment Service of Ukraine]. Statystychna informatsiia. Available at: <http://www.dcz.gov.ua/control/uk/index> (accessed 11.05.2022).
12. Unemployment by sex and age – annual data. European Commission. Eurostat. Available at: https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/une_rt_a/default/table?lang=en.
13. Zakon Ukrainy Pro zainiatiost naseleння Ukrainy (2013). *Vidomosti Verkhovnoi Rady (VVR)*. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5067-17#Text>.
14. Vdovyn, M. L., Zomchak, L. M., Bondar, O. V. (2021). Klasteryzatsiya krayin TSSYE za pokaznykamy ZED [Clustering of the CEE countries according to the indicators of foreign economic activity]. *Ekonomika ta suspilstvo*, vol. 26. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2021-26-50>. (in Ukrainian).
15. Panchyshyn, T. V. (2017). Investuvannia liudskoho kapitalu – zaporuka modernizatsii ekonomiky Ukrainy [Investing in human capital is the key to the modernization of Ukrainian economy]. *Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho universytetu*, vol. 1(2), pp. 99–104. (in Ukrainian)
16. Vdovyn, M. L., Zomchak, L. M., Mishchuk, T. V. (2022). Analitika suchasnoho stanu dobrobutu naseleння Ukrainy [Analysis of the current state of population welfare in Ukraine]. *Ekonomika ta suspil'stvo*, vol. 39. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-39-77> (in Ukrainian)
17. Depalo, Domenico (2022). Gloomy Expectations After the Invasion of Ukraine Available at SSRN: <https://ssrn.com/abstract=4141374> or <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.4141374/>

UNEMPLOYMENT IN UKRAINE: ECONOMIC AND STATISTICAL OVERVIEW

Mariana L. Vdovyn¹, Larysa M. Zomchak², Maria P. Kohanevych³

This study is devoted to the problems of unemployment in Ukraine. The article provides an economic and statistical study of unemployment in different regions of Ukraine. Unemployment in the economic sector is also considered. The article also notes that unemployment can be quantified using absolute measures, such as the number of unemployed, and relative measures, including the unemployment rate. Also, the place of the unemployment level in Ukraine among other European countries is determined. The authors visualize information about unemployment in Ukraine in terms of the causes of unemployment in 2020, focus on the number of unemployed after graduation, as well as assess the impact of unemployment on the level of crime in the regions of Ukraine. The article also describes the negative consequences of rising unemployment for the country's economy. Particular attention is paid to the impact of the COVID-19 pandemic on the level of unemployment in Ukraine. Listed a number of measures that need to be implemented to reduce unemployment, such as: promoting the competitiveness of the workforce, reforming labor laws, promoting the

¹ Mariana L. Vdovyn, Ivan Franko National University of Lviv

² Larysa M. Zomchak, Ivan Franko National University of Lviv

³ Maria P. Kohanevych, Ivan Franko National University of Lviv

Механізм регулювання економіки

development of businesses, particularly small businesses, if necessary, promoting professional retraining and allocation of budget seats in higher education institutions in areas of training that are lacking in the labor market. It is noted that there are factors affecting unemployment that are difficult to influence, particularly COVID-19 and Russia's full-scale invasion in Ukraine. It was also emphasized that unemployment has positive aspects, such as increased competition among workers, which will lead to an increase in the quality of job performance, increase the social value of labor, and stimulate an increase in the intensity and productivity of work. The analysis was conducted in the period before Russia's full-scale invasion, but the possible negative consequences of the war were repeatedly emphasized.

Keywords: *unemployment, unemployment rate, population employment, crime rate, COVID-19.*

JEL Classification: *A10, C13, E24*

Стаття надійшла до редакції 10.07.2022

The article was received July 10, 2022